

آماده‌سازی و کاربرد زئولیت طبیعی کلینوپتیلولیت ایرانی در حذف روی از محلول‌های آبی و تعیین سنتیک و ایزوترم جذب

پرویز جوانمردی^۱، افشین تكدستان^{۲*}، رضا جليل زاده^۱، محمد جواد محمدی^۲

^۱ گروه مهندسی محیط زیست، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

^۲ گروه مهندسی بهداشت محیط و عضو مرکز تحقیقات فناوری‌های زیست محیطی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران

^۲ گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده علوم پزشکی آبادان، آبادان، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۲/۱۳ : تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۵/۳۱

چکیده

زمینه و هدف: روش‌های مختلفی برای حذف فلزات سنگین وجود دارد اما استفاده از جاذب‌های ارزان قیمت برای حذف این فلزات در سال‌های اخیر توسط پژوهشگران مورد توجه قرار گرفته است. در این تحقیق حذف فلز روی توسط زئولیت طبیعی کلینوپتیلولیت سمنان مورد بررسی قرار گرفته است.

مواد و روش‌ها: آزمایش‌ها بصورت ناپیوسته با زئولیت طبیعی کلینوپتیلولیت انجام گردیده است. برای تعیین ویژگی‌های زئولیت از میکروسکوپ الکترونی روبشی (SEM) و دستگاه پراش نگار اشعه X (XRD) استفاده شده است. تأثیر متغیرهای pH (۳ و ۷ و ۱۰)، زمان تماس (۱۵ و ۳۰ و ۴۵ و ۶۰ و ۹۰)، مقدار جاذب (۱ و ۳ و ۵ و ۷ و ۱۰ گرم) و غلظت یون روی (۶۰، ۷۰، ۸۰، ۹۰، ۱۰۰، ۲۰۰، ۴۰۰، ۵۰۰، ۶۰۰، ۷۰۰ میلی گرم بر لیتر) در دمای ثابت و سرعت همزن ۲۵۰ دور بر دقیقه بر کارایی حذف روی و ایزوترم‌ها و سنتیک جذب مورد بررسی قرار گرفته اند.

یافته‌ها: بر اساس نتایج بدست آمده از فرآیند حذف روی شرایط بهینه برای حذف روی با زئولیت طبیعی به ترتیب شامل pH=۷، دوز جاذب ۵ گرم بر لیتر و زمان تماس ۳۰ دقیقه بدست آمد. مقدار فلز حذف شده با افزایش غلظت فلز کاهش، اما ظرفیت جذب افزایش یافت. مدل فروندلیچ برای روی ($R^2=0.98$) تطابق بهتری با داده‌های آزمایشگاهی داشتند. همچنین برای مدل‌های سنتیکی، مدل سنتیک شبه درجه دوم بهتر از سایر مدل‌ها با داده‌های بدست آمده همخوانی داشت.

نتیجه‌گیری: نتایج این مطالعه نشان داده است که زئولیت طبیعی کلینوپتیلولیت می‌تواند به عنوان یک جاذب کارآمد و ارزان جهت حذف فلزات سنگین روی از محیط‌های آبی به کار رود.

کلمات کلیدی: زئولیت طبیعی کلینوپتیلولیت، جذب سطحی، روی، ایزوترم جذب

* گروه مهندسی بهداشت محیط و عضو مرکز تحقیقات فناوری‌های زیست محیطی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران
ایمیل: afshin_ir@yahoo.com - شماره تماس: ۰۹۱۶۵۸۸۲۲۵۶

مقدمه

آلودگی محیط زیست به فلزات سنگین از مسائل مهم زیست محیطی می باشد که متأسفانه به دلیل ورود بی رویه و کنترل نشده انواع فاضلاب و پسماندهای صنعتی مختلف، میزان ورود آن ها به هوا، آب، خاک رو به افزایش است.^{۳-۱} فلزات سنگین غیرقابل تجزیه و تمایل به تجمع در اندام های زنده را دارند که باعث انواع بیماری ها و اختلالات برای انسان می شوند^۴ همچنین باعث بروز خطر برای سلامتی انسان، موجودات زنده و اکوسیستم طبیعی می شود^۵ بنابراین حذف یا کنترل غلظت فلزات سنگین از محلول های آبی، به علت اختلال بسیار زیاد آنها در استفاده از منابع آب در اثر سمیت و همچنین بزرگ نمایی زیستی آنها که موضوع مهمی در بهداشت جامعه محسوب می شود، بسیار اهمیت دارد.^۶

فلز روی به عنوان یک آلیاژ همراه برنج، نیکل، برنز تجاری، لحیم قلع و لحیم آلومینیوم استفاده می شود. روی جهت گالوانیزاسیون به منظور جلوگیری از خوردگی، در تهیه رنگ ها، محصولات لاستیکی، مواد آرایشی، مواد دارویی، کف پوشش ها، پلاستیک ها، جوهر چاپ، صابون، باتری های مخزنی، منسوجات، تجهیزات الکتریکی و سایر محصولات کاربرد دارد. کربنات ها، اکسیدها و سولفیدهای روی در آب کم محلول هستند و به نوعی عامل غلظت پائین روی در آب های طبیعی می باشند.^{۸-۶}

بسیاری از نمک های روی در آب محلول هستند برخی هم مثل کربنات، اکسید و سولفید نامحلولند. به همین دلیل روی در آب های طبیعی به مقدار اندک یافت می شود البته آلودگی های صنعتی به خصوص در نواحی معدن کاری روی، غلظت این ماده در آب تا 50mg/L می رسد. با توجه به اینکه روی در مقادیر کم (برای مثال کمتر از 20mg/L) تاثیر فیزیولوژیکی نامطلوبی بر انسان ندارد و نیز عملاً در غلظت های پایین در آب آشامیدنی یافت می شود لذا مطالعات

جامعی در خصوص این ماده از طرف مراجع بهداشتی صورت نگرفته است.^{۹-۱۱}

در آب های سطحی خام، فرهنگستان ملی علوم، ۷۶/۵٪ از منابع مورد بررسی را با غلظت های حداقل ۰/۰۰۲، مقدار میانگین ۰/۰۶۴ و حداکثر مقدار 1/18mg/L گزارش نموده است (در این بررسی ۱۵۷۷ منبع در ایالات متحده مورد بررسی قرار گرفت). همچنین در بررسی انجام شده روی ۳۸۰ منبع آب تصفیه شده در ایالات متحده در ۷۷٪ از منابع آزمون شده مقدار حداقل، میانگین و حداکثر به ترتیب 0/079,0/003 و 2/01mg/L گزارش گردیده است. مقدار دریافتی معمول روزانه توسط انسان 15mg/day - 10 تخمین زده شده است.^{۱۲-۱۴}

USEPA هیچگونه اثرات سوء بهداشتی ناشی از روی را شناسایی ننموده و هیچگونه استاندارد اولیه و ثانویه را نیز برای آن ارائه ننموده است. آب آشامیدنی حاوی 20mg/L روی بدون اینکه علائم بیماری گزارش گردد مصرف شده است. غلظت های بالاتر روی (5-30mg/L) می تواند از جنبه زیبایی شناسی باعث شکایت مصرف کنندگان گردد و این به علت ظاهر شیری رنگی که به آب می دهد و نیز ایجاد لایه چربی در هنگام جوشیدن آب می باشد. آب در غلظت های بیش از 20-30mg/L مزه گس پیدا می نماید.

WHO مقدار مورد نیاز دریافتی روزانه را 4-10mg/day بسته به جنس و سن تعیین نموده است.^{۱۵-۱۷}

WHO در سال ۲۰۰۵ مقدار 5mg/L را معرفی کرد. جامعه اروپایی مقدار 0/1mg/L و حداکثر مقدار 1/5mg/L به ازای ۱۶ ساعت ماندگاری آب در لوله های سربی یا مسی را توصیه نموده است. WHO (۲۰۰۵) مقدار رهنمودی معادل 5mg/L را بر اساس مزه تعیین نمود. USEPA (۲۰۰۸) مقدار نهایی غلظت روی را به عنوان استاندارد ثانویه آب آشامیدنی (SDWS) معادل 5mg/L در تائید استاندارد ارائه شده معادل همین مقدار در سال ۱۹۹۰ ارائه نمود.^{۱۷ و ۱۸}

روی در صورتیکه با سرب و کادمیوم همراه شود ممکن است باعث تخریب لوله‌های آهنی گالوانیزه و نیز فرسودگی و خوردگی لایه "روی" لوله‌های برنجی گردد. وجود روی در آب ممکن است در اثر آلودگی صنعتی شود. کتاب روشهای استاندارد (۱۹۹۵) روشهای زیر را ثبت نموده است: روش شعله مستقیم هوا - استیلن، روش استخراج شعله ای هوا - استیلن و روش جفت پلاسمای القایی ((Inductively Coupled Plasma (ICP) روی را می‌توان با استفاده از فرآیند سبک سازی با آهک یا تبادل کاتیون حذف نمود.^{۱۹}

در دهه اخیر مطالعات فراوانی در زمینه جذب فلزات سنگین توسط زئولیت کلینوپتیلولیت انجام گرفته است. در این مطالعات فلزاتی چون سرب، کادمیوم، جیوه، مس، نیکل، روی، کبالت، کروم و منگنز با ظرفیتهای مختلفی توسط این نوع زئولیت جذب شده‌اند.^{۲۰}

تعدادی از روش‌های شیمیایی و فیزیکوشیمیایی برای حذف فلزات سنگین از قبیل ترسیب شیمیایی، جذب سطحی، تغلیظ محلول، الترافیلتراسیون و تبادل یونی شناخته شده است.^{۲۱} هریک از این روش‌ها دارای محاسن و نیز محدودیت‌هایی مانند عدم صرفه اقتصادی و عدم کارایی بالا در مقادیر بسیار اندک آلاینده هستند. امروزه مطالعات گسترده ای در راستای استفاده از انواع جاذب‌ها به دلیل خاصیت جذب سطحی و خاصیت تبادل یونی آن‌ها در حال انجام است. مزایایی نظیر ارزانی، امکان دسترسی بالا، جذب سریع و ظرفیت بالای جذب، قابلیت احیاء و استفاده مجدد سبب شده است که کاربرد جاذب‌ها برای حذف فلزات سنگین توسعه پیدا نماید.^{۲۰} در دهه های اخیر تلاش هایی برای تولید و به کار بردن مواد ارزان قیمت برای حذف آلودگی ناشی از فلزهای سنگین از آب‌ها و پساب های صنعتی صورت گرفته است. از جمله مواد معدنی که کاربرد وسیعی برای حذف این آلودگی‌ها پیدا کرده اند، زئولیتها هستند. این مواد دارای ساختار سه بعدی آلومینو سیلیکاتی هستند.^{۲۰} مهمترین مکانیسم حذف فلزات

سنگین توسط زئولیت، تبادل یونی و در درجه بعد رسوب فازهای نامحلول است. چندین فاکتور موثر بر تبادل یونی توسط زئولیتها شامل غلظت و ماهیت کاتیونها، pH و ساختار بلور زئولیتها می‌باشند.^{۲۲}

یکی از مشکلات استفاده از رزین‌های مصنوعی محدودیت به کار بردن آنها است که برای محلول‌های شفاف با میزان کم نمک‌های محلول و یا مایعات صاف شده مناسب می باشد. همچنین مشکلات دفن و یا ذخیره رزین اشباع شده، پایداری کم در برابر تشعشع و حرارت، ناپایداری در برابر عوامل شیمیایی اکسید کننده و نیز بالا بودن قیمت آنها باعث ایجاد محدودیت در استفاده از آنها شده است.^{۲۳، ۲۴} انتخاب پذیری بالا برای یک یون بخصوص، امتیاز ویژه زئولیت‌ها می‌باشد که می‌توان از این خصوصیت برای جداکردن یون‌های مضر از پساب‌های شهری، صستی و کشاورزی استفاده نمود.^{۲۰}

با توجه به وجود منابع عظیم زئولیت در ایران و بهره برداری از این منابع در مناطقی از قبیل سمنان، این منابع می‌توانند به طور گسترده ای در حذف آلاینده های زیست محیطی مورد استفاده قرار گیرند.^{۲۵، ۲۶} این ترکیبات دارای ساختار چهار وجهی (چهار اتم اکسیژن حول یک اتم سیلیسیم) هستند که در آن حفره‌ها و کانال‌هایی با ابعاد ۱۰-۳ آنگستروم وجود دارد. در داخل این حفره‌ها به میزان ۲۰-۱۰ درصد آب وجود دارد. وجود این ساختمان در زئولیت به آن‌ها اجازه می‌دهد تبادل کاتیونی را با ظرفیت بین ۴/۷۳-۲/۱۶ meq/g داشته باشند. ابعاد حفرات و کانال‌های هر زئولیت از مشخصه‌های آن می‌باشد که باعث ایجاد پدیده جذب گزینشی یعنی جذب یک یون یا مولکول خاص در حضور گونه‌های دیگر می‌شود.^{۱۵} مهمترین مکانیسم جذب فلزات سنگین توسط زئولیت، تبادل یونی و در درجه بعد رسوب فازهای نامحلول است. قابلیت‌های تبادل یونی و جذب سطحی این ساختارها را قادر به حذف بسیاری از ترکیبات کاتیونی از محلول می‌نماید. زئولیت‌ها تمایل بسیار اندکی برای تبادل ترکیبات آنیونی

دارند. با توجه به خصوصیات فیزیکی و شیمیایی زئولیت ها، زئولیت ترکیبات نسبتاً متنوعی هستند. بنابراین به دلیل ساختار ویژه فضایی، ظرفیت تبادل کاتیونی بالا، پایداری شیمیایی، حرارتی و فیزیکی، قیمت پایین، عدم نیاز به بازیافت، توزیع فراوان آن در جهان مورد توجه زیادی قرار گرفته است.^{۱۹}

مشخصات جذب هر نوع زئولیتی به جزئیات ساختار شیمیایی آن جاذب بستگی دارد. این مشخصات توسط اصلاح با مواد شیمیایی مختلف جهت افزایش راندمان حذف قابل تغییر است. از آنجایی که سطح زئولیت ها دارای بار منفی می باشد، معمولاً زئولیت های طبیعی خام (اصلاح نشده) میلی جهت جذب آنیون ها و مواد آلی موجود در محلول های آبی از خود نشان نمی دهند. اصلاح سطحی توسط اسید و سورفکتانت های مختلف برای جذب آنیون ها و مواد آلی، بسیار معمول می باشد.^{۱۹}

علی رغم انجام کارهای تحقیقاتی متعدد زمین شناسی و شیمیایی بر روی زئولیت های نواحی مختلف ایران و به رغم گزارش های متعدد منتشره مبنی بر وجود منابع عظیم زئولیتی در ایران که می توان از آن به عنوان سرمایه عظیم ملی نام برد هنوز هم می توان گفت که کار اساسی و هدف دار گسترده ای در راستای استفاده صنعتی و با ارزش افزوده بالا بر روی این سرمایه عظیم ملی صورت نگرفته است. برخی از رخنمون های زئولیتی در ایران مختصراً ذکر می شود.^{۳۰}

منطقه میانه (در مناطق اشلق چای در شمال رودخانه شهر چای و در ۹ کیلومتری غرب میانه ونیز در جنوب شهر چای)، منطقه طبس (در نزدیکی روستای عرب آباد واقع در جنوب شرقی دیهوک از توابع طبس در استان خراسان)، منطقه نی باغی (منطقه میانه و نزدیکی نی باغی)، منطقه غرب آبادی مریم (در غرب آبادی مریم و در شمال شرقی صائین دژ)، منطقه جنوب شرقی سمنان (۱۸ کیلو متری شرق سمنان)، منطقه طلحه (کوه طلحه در فاصله ۱۴۰ کیلومتری شرق ورامین وحاشیه غربی کویر نمک)، منطقه روده‌ن، منطقه

طالقان (در فاصله ۸۵ کیلومتری شمال غربی کرج و در منطقه طالقان)، منطقه کرمان (سرچشمه (مرغوثیه) قلعه عسگر و منطقه راین)، منطقه زاهدان (روستای حرمک در شمال زاهدان مابین جاده زاهدان و زابل)، سایر مناطق (مناطق علی آباد قم، کهریزک، گردنه نعل شکن در جنوب تهران، ناحیه چالوس، جنوب دماوند و منطقه فیروزکوه).^۹ لذا تحقیق حاضر به منظور کارایی زئولیت کلینوپتیلولیت در حذف برخی ناخالصی های فاضلاب و آب آشامیدنی و ارتقاء سطح کیفی آب و فاضلاب و ارائه یک روش مناسب و کارآمد برای حذف فلز سنگین روی از محیط های آبی با استفاده از زئولیت کلینوپتیلولیت طبیعی منطقه سمنان می باشد.

مواد و روش ها

تهیه و آماده سازی زئولیت

وجود معادن عظیم زئولیتی در کشورمان بویژه کلینوپتیلولایت، دلیل اصلی انتخاب این زئولیت به عنوان جاذب در این مطالعه بود. به این منظور و با توجه به مطالعات انجام شده، از نمونه زئولیت های معادن واقع در جنوب شرقی سمنان برای تهیه نمونه ها استفاده شد. پس از انتقال نمونه زئولیت به آزمایشگاه، فرایندهای مختلفی بر روی آن انجام شد تا برای انجام آزمایش ها آماده گردد. مراحل آماده سازی زئولیت به شرح زیر می باشد.

ابتدا زئولیت خرد شده توسط الک های استاندارد ASTM (۰/۲۵ تا ۰/۳ میلی متر)، مش ۴۰ الک شد. پس از مش بندی، به منظور حذف ذرات خاک و گرد و غبار، زئولیت را با آب معمولی شبکه آب شهری و سپس با آب مقطر شسته و در ادامه به مدت ۲۴ ساعت در تماس با آب مقطر قرار داده شد تا املاح و ناخالصی های محلول نمونه زئولیت حذف شود. در نهایت زئولیت در دمای ۱۰۰ درجه سانتی گراد در اون به مدت ۲۴ ساعت خشک شد^۴ در شکل ۱

تصویری از ژئولیت خام و ژئولیت مش بندی شده و شسته شده نشان داده شده است.

شکل ۱: تصویر ژئولیت کلینوپتیلولیت

نحوه انجام آزمایش‌ها

در این پژوهش کلیه آزمایش‌ها جذب در یک سیستم ناپیوسته، با نمونه‌هایی به حجم ۱۰۰ میلی لیتر حاوی روی با غلظت‌های تعیین شده (۱۰، ۵۰، ۱۰۰ میلی گرم در لیتر) انجام پذیرفته است. متغیرهای مورد بررسی در این فرآیند و در طی انجام آزمایش‌ها شامل زمان تماس، pH، غلظت‌های اولیه ژئولیت‌های طبیعی جاذب و غلظت اولیه محلول فلزات سنگین می‌باشند. در این مرحله با ثابت نگه داشتن ۳ پارامتر، تأثیر سایر پارامترها بر روی کارایی فرآیند بررسی شد. برای مثال برای تعیین تأثیر مقدار ماده جاذب بر روی فرآیند، در pH ثابت برابر ۷ و زمان تماس ثابت (۶۰ دقیقه) و غلظت ثابت فلزسنگین، غلظت‌های مختلفی از ماده جاذب (۳ و ۵ و ۷ و ۱۰ گرم در ۱۰۰ میلی لیتر) به محلول اضافه گردید و کارایی حذف تعیین شد. تأثیر تمامی این متغیرها بر روی حذف فلزات سنگین روی مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت. برای تعیین غلظت باقی مانده فلزروی مورد نظر به وسیله دستگاه اسپکتروفتومتری جذب اتمی شعله ایی AAS انجام شد.^۵

تعیین ایزوترم‌های جذب

در این مطالعه برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و همچنین تعیین ظرفیت جاذب از هم دمای جاذب که خود شامل چندین مدل هم دمای است، استفاده می‌گردد. در این روش از همدمای فروندلیچ، لانگموئر، استفاده شده که نتایج حاصل از این همدمای باعث تعیین پارامترهای هر مدل می‌گردد. در این آزمایش برای ایزوترم‌های فلز روی از pH برابر با ۷ زمان تماس ۳۰ دقیقه، دوز جاذب ۵ گرم و غلظت‌های اولیه ۱۰، ۲۰، ۴۰، ۵۰، ۶۰، ۷۰، ۸۰ و ۱۰۰ میلی گرم در لیتر استفاده شده است.

روش‌های آزمایشگاهی انجام شده

در جدول ۱ تمام آزمایش‌هایی که برای تجزیه و تحلیل ژئولیت و همچنین انجام آزمایش‌ها برای بدست آوردن نتایج صورت گرفته است آورده شده است.

جدول ۱: روشهای آزمایشگاهی انجام شده

نوع آزمایش	روش آزمایشگاهی	وسیله سنجش	رفرنس
شناسایی مواد معدنی موجود در نمونه	XRD	X'Pert MPD	ASTM
مورفولوژی سطح زئولیت	SEM	میکروسکوپ الکترونی روبشی مدل XL30	ASTM
استاندارسازی غلظت فلز روی	جذب اتمی	دستگاه اسپکتروفتومتری جذب اتمی شعله ایی AAS	ASTM D 1687-92 D 3557-90
آزمایش تعیین میزان غلظت باقیمانده فلز روی	جذب اتمی	دستگاه اسپکتروفتومتری جذب اتمی شعله ایی AAS	ASTM D 1687-92 D 3557-90

یافته‌ها

تعیین خصوصیات فیزیکوشیمیایی و مشخصات سطحی زئولیت کلینوپتیلولیت

به منظور تعیین ترکیب شیمیایی زئولیت، آنالیز فلورسانس پرتو ایکس و همچنین مورفولوژی سطح زئولیت نیز توسط میکروسکوپ الکترونی روبشی SEM تعیین گردید. نتایج

جدول ۲: ترکیب شیمیایی زئولیت کلینوپتیلولیت

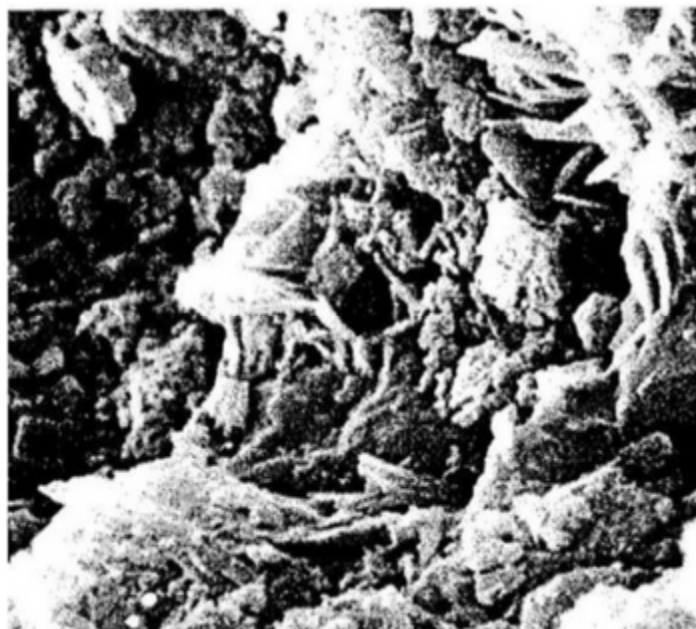
ترکیب	میانگین ترکیب
SiO ₂	۶۸/۴
Al ₂ O ₃	۱۱/۹
CaO	۱/۲۴
K ₂ O	۳/۳
Na ₂ O	۴/۳۹
Fe ₂ O ₃	۰/۸۴
MgO	۲/۲۳
TiO ₂	۱/۱
S	۳/۳۶
LOI (میزان مواد آلی)	۱/۰۵

میکروسکوپ الکترونی روبشی (SEM) یکی از ابزارهای مورد استفاده در فناوری نانو است که با کمک پرتوهای

الکترونی تصاویر اجسامی به کوچکی ۱۵ نانومتر را برای مطالعه تهیه میکند. SEM اطلاعاتی از جمله توپوگرافی نمونه

در شکل ۲- تصاویر SEM زئولیت طبیعی پس از شستشو با آب مقطر آورده شده است.

شامل خصوصیات سطح؛ مورفولوژی شامل شکل، اندازه و نحوه قرارگیری ذرات در سطح جسم و ترکیب شامل اجزایی که نمونه را می‌سازند در خصوص نمونه در اختیار می‌گذارد.

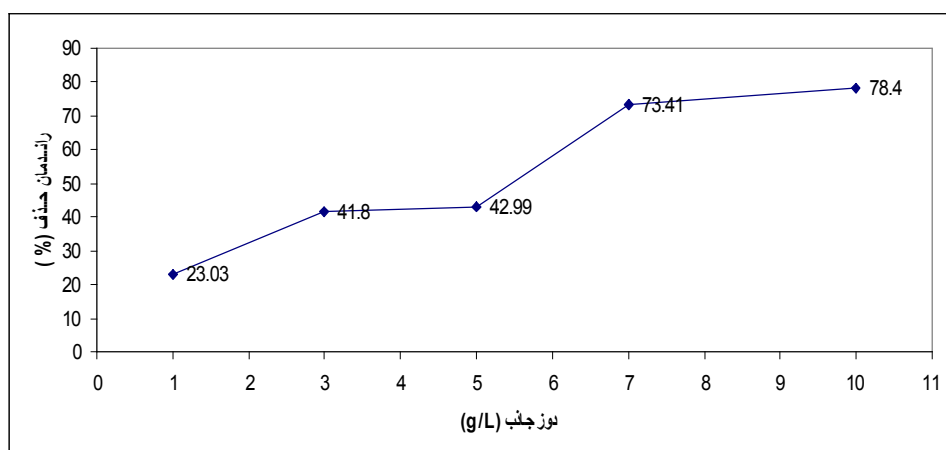
شکل ۲: تصویر میکروسکوپ الکترونی SEM زئولیت پس از شستشو با آب مقطر

زمان تماس ۶۰ دقیقه برای غلظت ورودی ۵۰ mg/l انجام شد. براساس نمودار ۱، با افزایش دوز جاذب، بازدهی حذف روی افزایش می‌یابد و از دوز ۳ گرم بالاتر میزان درصد حذف با سرعت کمتری افزایش یافته است، بنابراین این دوز را به عنوان دوز بهینه در نظر گرفته ایم. بازدهی حذف در pH برابر ۷ و ظرفیت جذب در این دوز به ترتیب برابر ۷۳/۴۱ درصد و ۲/۲۵ mg/g بدست آمده است.

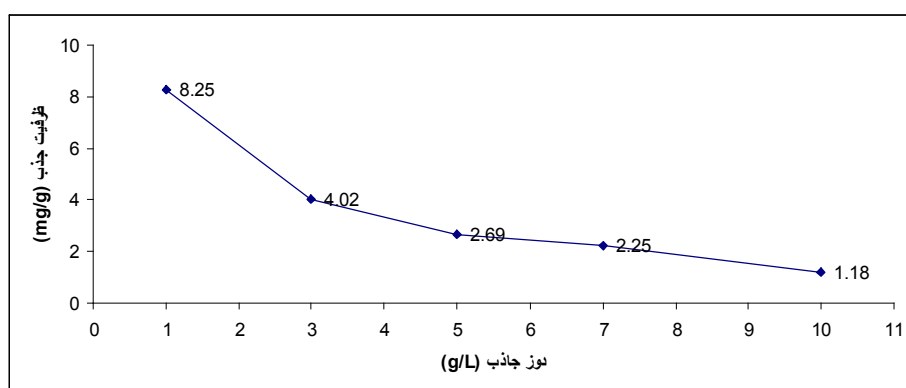
نتایج شامل یافته‌های بدست آمده از انجام آزمایش‌های مختلف برای بررسی کارایی زئولیت کلینوپتیلولیت در حذف فلزات سنگین روی مورد مطالعه در زمان‌های تماس، pH و غلظت‌های متفاوت از جاذب و جذب شونده و نیز ایزوترم‌های جذب فلز روی بوسیله زئولیت کلینوپتیلولیت که بر اساس معادلات لانگمویر و فروندلیچ تحلیل شده اند.

تعیین اثر دوز جاذب بر جذب فلز روی

تغییرات غلظت باقی مانده، ظرفیت جذب و بازدهی حذف فلز روی در دوزهای مختلف جاذب در pH برابر ۷ و

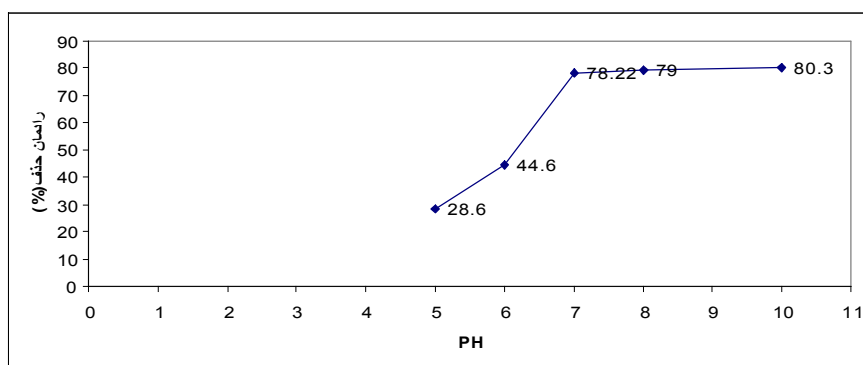

نمودار ۱: میزان بازدهی حذف فلز روی در دوزهای مختلف جاذب، غلظت ورودی ۵۰ mg/l در pH برابر ۷ و زمان تماس ۶۰ دقیقه

نمودار ۲: میزان ظرفیت جذب حذف فلز روی در دوزهای مختلف جاذب، غلظت ورودی ۵۰ mg/l در pH برابر ۷ و زمان تماس ۶۰ دقیقه

تعیین اثر pH محلول بر جذب فلز روی
 را نشان می‌دهد بطوریکه در PH برابر با ۷ حذف توسط
 نمودار ۳- اثر pH در جذب روی توسط ژئولیت طبیعی
 ژئولیت کلینوپتیلولیت ۷۸/۲۲ درصد رسیدند .

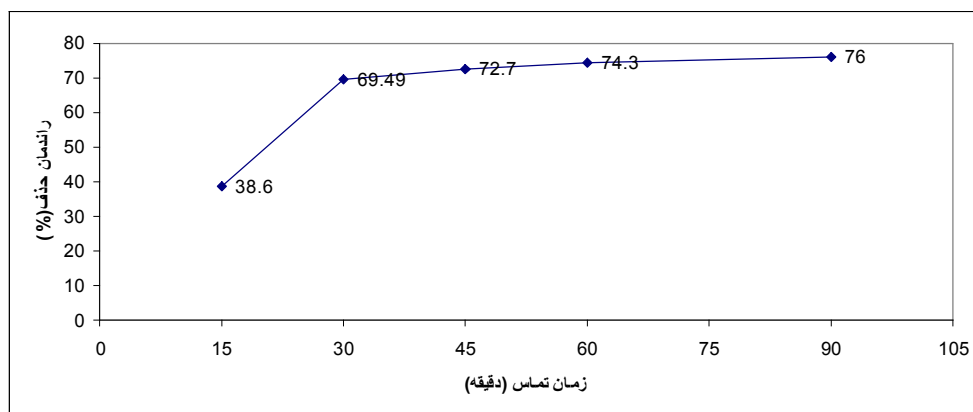

نمودار ۳: میزان بازدهی حذف فلز روی در pHهای مختلف، غلظت ورودی ۵۰ mg/l در زمان ۶۰ دقیقه و دوز جاذب ۳L/g

تعیین اثر زمان تماس بر جذب فلز روی
 تغییرات غلظت باقی مانده، ظرفیت جذب و بازدهی
 حذف فلز روی در زمانهای تماس مختلف و pH برابر ۷ و

افزایش یافته است، بنابراین این زمان را به عنوان زمان بهینه در نظر گرفته ایم. بازدهی حذف و ظرفیت جذب در این زمان به ترتیب برابر ۶۹/۴۹ درصد و ۲/۹۶ mg/g بدست آمده است

دوز جاذب ۳g/L برای غلظت ورودی ۵۰ mg/l انجام شد. براساس نمودار ۴ مربوط، با افزایش زمان تماس، بازدهی حذف روی افزایش می‌یابد ولی در زمان تماس ۳۰ دقیقه تقریباً بازدهی حذف به تعادل می‌رسد و با سرعت کمتری

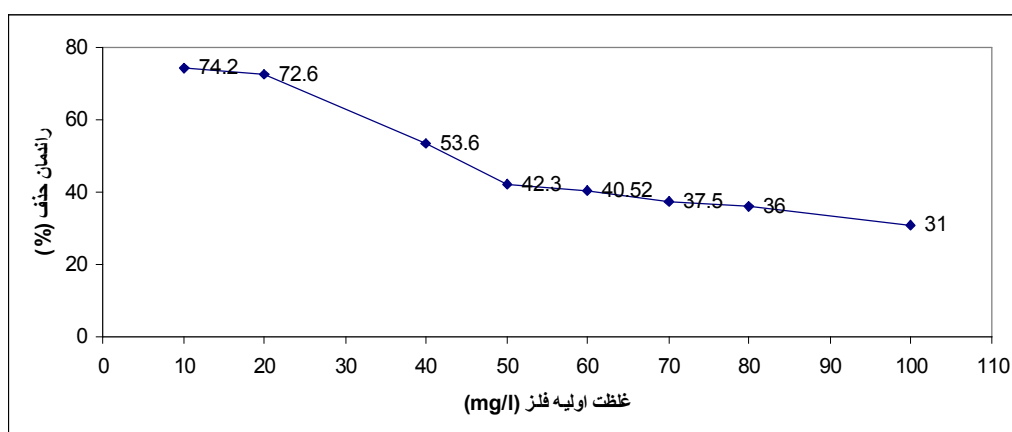

نمودار ۴: میزان بازدهی حذف فلز روی در زمانهای تماس مختلف، غلظت ورودی ۵۰ mg/l در pH برابر ۷ و دوز جاذب ۳ g/L

۱۰ mg/L به ۷۴/۲ درصد می‌رسد اما در غلظت ۱۰۰ mg/L در شرایط یکسان بازده حذف ۳۱ درصد می‌باشد.

تعیین اثر غلظت اولیه فلز بر جذب فلز روی

تغییرات غلظت باقی مانده، ظرفیت جذب و بازدهی حذف فلز روی در غلظت‌های اولیه مختلف فلز در pH برابر ۷ و زمان تماس ۳۰ دقیقه و دوز جاذب برابر ۳g/L صورت گرفت. براساس نمودار ۵ مربوط، با کاهش غلظت اولیه روی، بازدهی حذف افزایش می‌یابد بطوریکه بازده حذف در غلظت

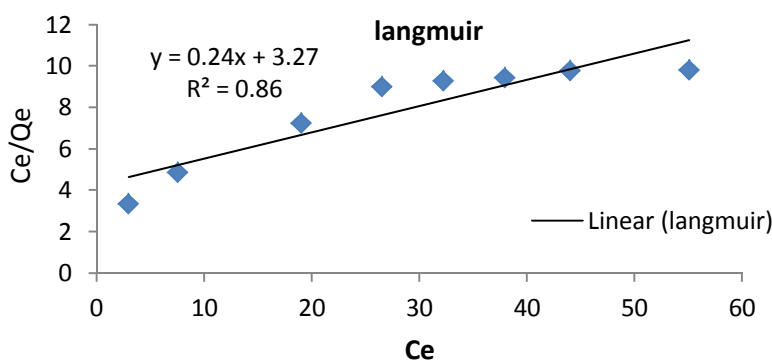
نمودار ۵: میزان بازدهی حذف فلز روی در غلظت‌های مختلف فلز، دوز جاذب ۳ g/L در pH برابر ۷ و زمان تماس ۳۰ دقیقه

معادل میزان ماده جذب شونده بر روی سطح جاذب است که تابعی از میزان فشار (در مورد گازها) و یا غلظت (در مورد

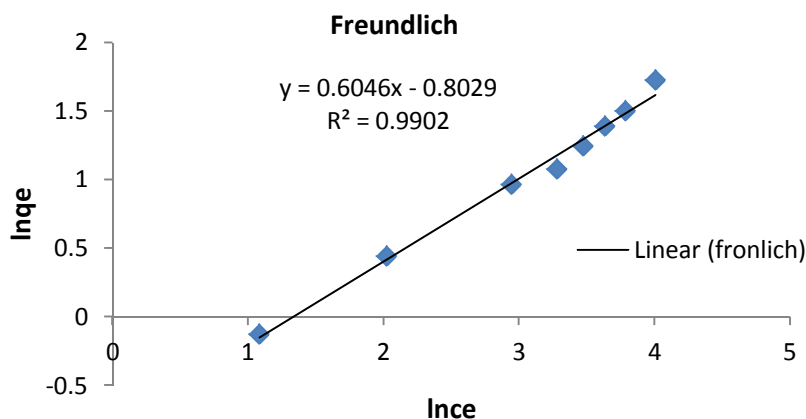
بررسی ایزوترم‌های لانگمویر، فروندلیچ فلز روی نوع جذب معمولاً از طریق ایزوترم‌هایی بیان می‌گردد که

، ۶۰، ۷۰، ۸۰ و ۱۰۰ میلی گرم در لیتر استفاده شده است. در نمودار ۶ و ۷ داده‌های بدست آمده از این دو ایزوترم برای فلز روی نشان داده شده است. براساس داده‌های بدست آمده برای فلز روی ایزوترم فروندلیچ ($R^2 = 0.99$) مطابقت بیشتری نسبت به دیگر ایزوترم‌ها دارند. جدول ۳- پارامترهای مربوط به ایزوترم‌های جذب فلز روی توسط جاذب کلینوپتیولیت را نشان می‌دهد.

مایعات) ماده جذب شونده در شرایط دمایی ثابت می‌باشد. در همه انواع ایزوترم‌های جذب، با افزایش فشار جزئی ماده جذب شونده، مقدار ماده ای که جذب می‌شود افزایش می‌یابد تا زمانی که یک تک لایه روی سطح بوجود آید. ایزوترم لانگمویر که به ندرت در مواد غیر متخلخل دیده می‌شود و برای ترکیباتی که دارای حفره‌های بسیار ریزی هستند ($2nm >$)، مناسب است. ایزوترم لانگمویر در واقع جذب در سطوح کاملاً همگن با فعل و انفعالات ناچیز بین مولکول‌های جذب شده را بیان می‌کند. اما ایزوترم فروندلیچ جذب چند لایه به کار گرفته می‌شود.^۷ در ایزوترم در این آزمایش برای فلز روی pH برابر با ۷ زمان تماس ۳۰ دقیقه، دوز جاذب ۳ گرم و غلظت‌های اولیه ۱۰، ۲۰، ۴۰، ۵۰

نمودار ۶: منحنی ایزوترم لانگمویر جذب روی با استفاده از ژئولیت طبیعی، زمان تماس برابر ۳۰ دقیقه و pH=۷ و دوز جاذب ۳ g/L

نمودار ۷: منحنی ایزوترم فروندلیچ جذب روی با استفاده از ژئولیت طبیعی، زمان تماس برابر ۳۰ دقیقه و pH=۷ و دوز جاذب ۳ g/L

جدول ۳: پارامترهای مربوط به ایزوترم‌های جذب فلز روی توسط ژئولیت کلینوپتیلولیت

فروندلیچ			لانگمویر			پارامتر
R^2	K_f (mg/g)	N	R^2	K_L (L/mg)	q_{max} (mg/g)	
۹/۹۰	۲/۲۲	۱/۶۵	۰/۸۳۴	۰/۰۸	۷/۱۸	فلز روی

بحث

با توجه به اینکه عوامل مختلفی مانند مدت زمان تماس جاذب با محلول فلز، pH اولیه محلول، دوز جاذب و غلظت اولیه محلول فلز در جذب فلزات توسط ژئولیت تأثیر گذار هستند، اثر تغییرات هر یک از این عوامل بر میزان حذف فلز روی از محلول مورد بررسی قرار گرفت.

اثر دوز جاذب بر روی راندمان حذف فلز روی

مطابق نمودار ۲- تأثیر پارامتر دوز جاذب را بر روی راندمان جذب (%) فلز روی نشان می‌دهد که با توجه به تغییرات نمودار می‌بینیم که از دوز جاذب ۱ تا ۳ گرم افزایش سریع در راندمان جذب دیده می‌شود و پس از آن تا میزان ۷ گرم راندمان با سرعت کمتری افزایش می‌یابد. بنابراین دوز جاذب ۳ با راندمان حذف ۷۳/۴۱ درصد و ظرفیت جذب ۲/۲۵ میلی گرم بر گرم به عنوان میزان جاذب بهینه در نظر گرفته ایم.

در تحقیقی که توسط موسوی و همکاران برای حذف اسید هیومیک‌های با استفاده از ژئولیت طبیعی اصلاح نشده انجام گرفت نتایج مشابهی بدست آمد و آن‌ها دریافتند که با افزایش دوز ماده جاذب از ۲ گرم در لیتر به ۱۰ گرم در لیتر راندمان حذف از ۳۰ به ۸۰ درصد افزایش یافت. آن‌ها دلیل افزایش راندمان حذف را با افزایش دوز ماده جاذب این‌گونه بیان نمودند که افزایش نیروی‌های جذب واندروالس و نیروهای جذب الکترو استاتیکی بین ژئولیت طبیعی و

مولکول‌های اسید هیومیک باعث افزایش راندمان حذف می‌شوند.^{۱۳ و ۱۴}

- اثر pH بر روی راندمان حذف فلز روی بوسیله ژئولیت کلینوپتیلولیت

مطابق نمودار ۳- تأثیر پارامتر pH بر روی راندمان جذب (%) فلز روی بوسیله ژئولیت را نشان می‌دهد که در اینجا برخلاف سایر فلزات در pH پایین‌تری یعنی ۷ بیشترین راندمان حذف را دارا می‌باشند در pH برابر ۷ راندمان حذف برابر با ۷۸/۲۲ و ظرفیت جذب آن برابر با ۲/۷۶ میلی گرم بر گرم بدست آمده است.

- اثر مدت زمان تماس ژئولیت با محلول فلز روی بر راندمان حذف

مطابق نمودار ۴- تأثیر پارامتر مدت زمان بر روی راندمان جذب (%) فلز روی را نشان می‌دهد با توجه به نمودار با افزایش زمان تماس، راندمان حذف روی افزایش می‌یابد. اما بدلیل اینکه در زمان ۳۰ دقیقه راندمان به تعادل رسید زمان‌های کمتر از ۳۰ دقیقه نیز مورد آزمایش قرار گرفت تا صحت زمان رسیدن به تعادل بدست آید. همانطور که در جدول مشخص شده است در زمان ۳۰ دقیقه راندمان حذف برابر با ۶۹/۴۹ درصد ظرفیت جذب آن برابر با ۲/۹۶ mg/g می‌باشد.

با افزایش زمان تماس بالاتر از ۳۰ دقیقه راندمان حذف با سرعت پائینی افزایش پیدا می‌کند میزان حذف فلز در مراحل

- بررسی ایزوترم‌های جذب فلز روی

ایزوترم جذب معادله و یا منحنی ارتباط غلظت فلز در فاز جامد با غلظت فلز در محلول در درجه حرارت ثابت در تعادل جذب می‌باشد.^۸ استفاده از داده‌های تجربی در توصیف معادلات همدمای در پیش بینی عملکرد سیستم و استفاده از نتایج بهینه جاذب ارزشمند است. ایزوترم جذب داده‌های اساسی فیزیکی برای ارزیابی استفاده از فرایندهای جذب به عنوان یک واحد عملی را فراهم می‌کند. ایزوترم جذب که معمولاً توسط یک معادله ایزوترم که پارامترهای مانند خواص سطح و تمایل جاذب، در درجه حرارت و pH ثابت را توصیف می‌کند. از این رو، شرح دقیق ریاضی ایزوترم تعادل، در یک مکانیسم جذب صحیح، برای طراحی موثر سیستم‌های جذب ضروری است. معمولاً استفاده از ایزوترم‌های فروندلیچ و لانگمویر بیشتر رایج می‌باشد.^{۲۵،۸} در بررسی‌های جذب فلز توسط زئولیت، ایزوترم‌های فروندلیچ، لانگمویر، مورد بررسی و آنالیز قرار گرفت. جهت تعیین مدل‌های ایزوترمی مقدار غلظت‌های ۱۰، ۳۰، ۴۰، ۵۰، ۶۰، ۷۰، ۸۰ میلی گرم در لیتر زمان تماس ۳۰ دقیقه برای روی تعیین مقدار گردید.

در تحقیقی که رمضانعلی دیانتی تیلکی و همکاران در سال ۱۳۸۱ بر روی حذف سرب بوسیله کربن فعال دانه ای انجام شد نتایج به دست آمد به طوری که R^2 بدست آمده از مطالعات ایزوترمی جاذب برای مدل لانگمویر بیش از فروندلیچ بوده است که نشان دهنده این است که ایزوترم آن از مدل لانگمویر بهتر تبعیت می‌کند.^{۱۴} در مطالعه ای توسط بکتا و کارا در ترکیه در حذف سرب با زئولیت طبیعی کلینوپتیلولیت از محلول‌های ابی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که فرایند تعادل به خوبی با مدل ایزوترم لانگمویر توصیف شد.^{۲۰} جدول ۴ مقایسه میزان ظرفیت جذب روی توسط زئولیت کلینوپتیلولیت سمنان در

ابتدایی بیشتر می‌باشد که این به خاطر تماس بیشتر جاذب با محلول فلزی می‌باشد و تعداد محل‌های خالی بر روی سطح جاذب بیشتر می‌باشد که با گذشت زمان تعداد این محل‌ها کاهش می‌یابد و با اشغال تدریجی این محل‌ها توسط ماده فلز نیروی دافعه بین مولکول‌های ماده جذب شونده بیشتر می‌شود و میزان حذف یا همان جذب فلز کاهش می‌یابد.^{۱۱} در تحقیقی که عادل اصفهانی و زمان شامحمدی حیدری برای حذف منگنز توسط زئولیت طبیعی و سدیمی شده انجام شده است با افزایش زمان تماس از صفر تا ۲۵ دقیقه، برای هر دو جاذب، سرعت جذب بسیار زیاد است بعد از زمان ۲۵ دقیقه، سرعت جذب کاهش می‌یابد تا به مقداری ثابت می‌رسد. سرعت ثابت برای هر دو جاذب در زمان ۶۰ دقیقه که به آن زمان تعادل گفته می‌شود، اتفاق می‌افتد.^{۲۲}

- مطالعه تأثیر غلظت اولیه روی بر راندمان حذف

مطابق نمودار ۵- تأثیر پارامتر غلظت اولیه روی را بر روی راندمان حذف (%) فلز نشان می‌دهد که با توجه به تغییرات نمودار می‌بینیم با افزایش غلظت اولیه فلز راندمان حذف کاهش می‌یافت به نحوی که ماکزیمم حذف در غلظت ۱۰ mg/l بدست آمد. اگر چه با افزایش غلظت اولیه فلز میزان فلز جذب شده به ازای واحد جرم جاذب افزایش یافت. زمانی که غلظت فلز از ۱۰ میلی گرم بر لیتر به ۱۰۰ میلی گرم بر لیتر افزایش یافت راندمان حذف از ۷۴/۲ درصد به ۳۱ درصد کاهش یافت ولی میزان فلز جذب شده به ازای واحد جرم جاذب از ۰/۸۸ میلی گرم بر گرم به ۵/۶۱ میلی گرم بر گرم افزایش یافت، مقدار دوز ماده جاذب ۸ گرم در لیتر بود. در تحقیقی توسط اسپرینسکی و همکارانش در سال ۲۰۰۶ کارایی زئولیت کلینوپتیلولیت در حذف فلزات سنگین، حداکثر ظرفیت جذب سرب ۴/۲۲ mg/g در غلظت اولیه ۸۰ mg/L و برای سرب، مس و نیکل ۲۷/۷، ۲۵/۷۶ و ۱۳/۰۳ در غلظت اولیه ۸۰۰ mg/L آمده بود.^{۱۴ و ۲۲}

مقایسه با سایر جاذب‌های مختلف برای جذب آلاینده‌های مختلف را نشان می‌دهد.

جدول ۵: مقایسه میزان ظرفیت جذب روی توسط زئولیت کلینوپتیلولیت سمنان در مقایسه با سایر جاذب‌ها در حذف فلزات سنگین

جاذب	آلاینده	ظرفیت جذب	رفرنس
کلینوپتیلولیت لهستانی			۱۵
کلینوپتیلولیت ترکیه	کادمیوم	۴/۲۲	۱۸
کلینوپتیلولیت ترکیه	روی	۱۷/۸۶	۱۱
کلینوپتیلولیت سدیمی	کادمیوم	۷	۱۷
کلینوپتیلولیت طبیعی	سرب	۶/۹۵	۲۰
کلینوپتیلولیت اصلاح شده	منگنز	۷/۶۹	۲۱
کلینوپتیلولیت طبیعی	کادمیوم	۵/۵۵	۲۳
زئولیت طبیعی	آمونیم	۶/۳۲	۲۶
زئولیت سدیمی	منگنز	۳/۶۷	۲۴
کلینوپتیلولیت اصلاح شده	منگنز	۵/۳۲	۷
زئولیت طبیعی	فسفات	۲۲/۷۳	۸
زئولیت همراه با بیوفیلیم	کادمیوم	۸/۲۹	۲۵
بتونیت	کادمیوم	۲۰/۸۳	۱۲
کائولین	سرب	۲۹/۱۷	۱۱
کلینوپتیلولیت	سرب	۴/۱۶	۱۳
بتونیت	روی	۴/۴	۱۹
چابازیت	روی	۱۸/۶۶	۲۲
کلینوپتیلولیت	روی	۸۹/۵۸	۲۸
ایرانی (تحقیق حاضر)			تحقیق حاضر

نتیجه‌گیری

بر اساس نتایج و یافته‌های این پژوهش نتایج زیر قابل برداشت و استخراج است:

- جاذب کلینوپتیلولیت طبیعی معدنی مورد استفاده در این مطالعه راندمان مناسبی در جهت حذف فلزات سنگین روی دارد که این خود از مزیت بسیار مهم در فرایند جذب می‌باشد از طرفی دیگر این جاذب‌ها به صورت طبیعی در طبیعت وجود دارند و با قیمت ارزان تر از جاذب‌های دیگر در حذف آلاینده‌ها می‌تواند استفاده شود.

- افزایش بازدهی حذف با افزایش دوز جاذب، ممکن است بدلیل افزایش مساحت سطحی جاذب و همچنین افزایش سایت‌های غیر اشباع روی سطح جاذب باشد.
- برای فلز روی pH برابر ۷ بیشترین بازدهی حذف داشتیم.
- جذب با زئولیت کلینوپتیلولیت با سرعت بالایی اتفاق افتاده است به طوری که در زمان‌های ابتدایی بیشترین بازدهی حذف را برای فلز روی حاصل شد.
- به افزایش غلظت فلزات میزان بازدهی حذف کاهش می‌یابد این ممکن است بدلیل کاهش سطح جاذب و از طرفی افزایش نیروی‌های دافعه بین مولکول‌های فلز

می‌کند.

جذب شده بر روی سطح جاذب باشد.

• ایزوترم جذب فلز روی از مدل فروندلیچ بیشتر تبعیت

منابع

1. Mirzaei A, Takdastan A, Alavi Bakhtiarvand N. Survey of PAC Performance for Removal of Turbidity, COD, Coliform Bacteria, Heterotrophic Bacteria from Water of Karoon River. *Iranian J Health Environ*. 2011;4(3):267-76.
2. Mahvi AH, Vosoughi M, Mohammadi MJ, Asadi A, Hashemzadeh B, Zahedi A, Pourfadakar S. Sodium Dodecyl Sulfate Modified-Zeolite as a Promising Adsorbent for the Removal of Natural Organic Matter From Aqueous Environments. *Health Scope*. 2016;5(1): e29966.
3. Takdastan A, Nazarzadeh A, Ramezani Z. Performance evaluation of dried powder activated sludge on adsorption of nickel and determining the adsorption isotherm. *J Ilam Univ Med Sci*. 2015;23(1):11-7.
4. Niri MV, Mahvi AH, Mohammadi MJ, Takdastan A, Zahedi A, Hashemzadeh B. Kinetic study of the adsorption of natural organic matter from aqueous solution by surfactant modified zeolite. *Jundishapur J Health Sci*. 2015;7(3): e29867.
5. Niri MV, Mahvi AH, Alimohammadi M, Shirmardi M, Golastanifar H, Mohammadi MJ, Naeimabadi A, Khishdost M. Removal of natural organic matter (NOM) from an aqueous solution by NaCl and surfactant-modified clinoptilolite. *J Water Health*. 2015;13(2):394-405.
6. Mirzaei A, Takdastan A, Alavi N, Mohamadian H. Removal of Turbidity, Organic Matter, Coliform and Heterotrophic Bacteria by Coagulants Poly Aluminium Chloride from Karoon River Water in Iran. *Asian J Chem*. 2012;24(6):2389.
7. Günay A, Arslankaya E, Tosun I. Lead removal from aqueous solution by natural and pretreated clinoptilolite: adsorption equilibrium and kinetics. *J Hazard Mater*. 2007;146(1):362-71.
8. Sprynskyy M, Buszewski B, Terzyk AP, Namieśnik J. Study of the selection mechanism of heavy metal (Pb^{2+} , Cu^{2+} , Ni^{2+} , and Cd^{2+}) adsorption on clinoptilolite. *J Colloid Interface Sci*. 2006;304(1):21-8.
9. Inglezakis V, Grigoropoulou H. Effects of operating conditions on the removal of heavy metals by zeolite in fixed bed reactors. *J Hazard Mater*. 2004;112(1):37-43.
10. Tao YF, Qiu Y, Fang SY, Liu ZY, Wang Y, Zhu JH. Trapping the lead ion in multi-components aqueous solution by natural clinoptilolite. *J Hazard Mater*. 2010;180(1):282-8.
11. Trgo M, Perić J, Medvidović NV. A comparative study of ion exchange kinetics in zinc/lead—modified zeolite-clinoptilolite systems. *J Hazard Mater*. 2006;136(3):938-45.
12. Gedik K, Imamoglu I. Removal of cadmium from aqueous solutions using clinoptilolite: Influence of pretreatment and regeneration. *J Hazard Mater*. 2008;155(1):385-92.
13. Nadeem R, Hanif MA, Shaheen F, Perveen S, Zafar MN, Iqbal T. Physical and chemical modification of distillery sludge for Pb (II) biosorption. *J Hazard Mater*. 2008;150(2):335-42.
14. El Nemr A. Potential of pomegranate husk carbon for Cr (VI) removal from wastewater: Kinetic and isotherm studies. *J J Hazard Mater*. 2009;161(1):132-41.
15. Ghadiri S, Nabizadeh R, Mahvi A, Nasserli S, Kazemian H, Mesdaghinia A, et al. Methyl tert-butyl ether adsorption on surfactant modified natural zeolites. *Iranian J Environ Health Sci Engin*. 2010;7(3):241.
16. Zhan Y, Zhu Z, Lin J, Qiu Y, Zhao J. Removal of humic acid from aqueous solution by cetylpyridinium bromide modified zeolite. *J Environ Sci*. 2010;22(9):1327-34.
17. Sari A, Tuzen M. Biosorption of total chromium from aqueous solution by red algae (*Ceramium virgatum*): equilibrium, kinetic and thermodynamic studies. *J Hazard Mater*. 2008;160(2-3):349-55.
18. Hegazi HA. Removal of heavy metals from wastewater using agricultural and industrial wastes as adsorbents. *HBRC J*. 2013;9(3):276-82.
19. Ouadjenia-Marouf F, Marouf R, Schott J, Yahiaoui A. Removal of Cu (II), Cd (II) and Cr (III) ions from aqueous solution by dam silt. *Arabian J Chem*. 2013;6(4):401-6.
20. Malamis S, Katsou E. A review on zinc and nickel adsorption on natural and modified zeolite, bentonite and vermiculite: Examination of process parameters, kinetics and isotherms. *J Hazard Mater*. 2013;252:428-61.
21. Kołodzyńska D. Chitosan as an effective low-cost sorbent of heavy metal complexes with the polyaspartic acid. *Chem Engin J*. 2011;173(2):520-9.
22. Muthukumaran K, Beulah S. Removal of chromium (VI) from wastewater using chemically activated Syzygium jambolanum nut carbon by batch studies. *Proc Environ Sci*. 2011;4:266-80.
23. Dimirkou A, Doula MK. Use of clinoptilolite and an Fe-overexchanged clinoptilolite in Zn^{2+} and Mn^{2+} removal from drinking water. *Desalination*. 2008;224(1):280-92.
24. Karapanagioti HK, Sabatini DA, Bowman RS. Partitioning of hydrophobic organic chemicals (HOC) into anionic and cationic surfactant-modified sorbents. *Water Res*. 2005;39(4):699-709.
25. Bektaş N, Kara S. Removal of lead from aqueous solutions by natural clinoptilolite: equilibrium and kinetic studies. *Sep Purif Technol*. 2004;39(3):189-200.

Study the Efficiency and Effective Factors on the Application of Clinoptilolite Zeolite for Removal of Zn from Aqueous Solutions, Determination of the Adsorption Kinetics and Isotherms

Parviz Javanmardi¹, Afshin Takdastan^{*2}, Reza Jalilzadeh¹, Mohammad Javad Mohammadi³

1. Department of Environmental Engineering, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

2. Department of Environmental Health Engineering, and Environmental Technologies Research Center, Ahvaz JundiShapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran (Corresponding author)

3. Abadan School of Medical Sciences, Abadan, Iran

*E-mail: afshin_ir@yahoo.com

Received: 2 Apr 2016 ; Accepted: 21 Aug 2016

ABSTRACT

Background and objective: The industrial wastewaters are considered to be one of the main sources of heavy metal impurities. The removal of toxic heavy metals from wastewaters is of great importance from an environmental point of view. Zn is the most concerning heavy metal in aqueous solutions due to its high toxicity in low concentrations and bioaccumulation in live tissues. Among various removal methods, adsorption through inexpensive adsorbents has been highly considered by researchers. The Zn removal by natural clinoptilolite zeolite was defined as the main purpose of the current study.

Methods: The experiments were carried out in batch mode operation with natural zeolite. The zeolite characteristics were analyzed with SEM and XRD. The effect of pH (5, 6, 7, 8, 10), contact time (15, 30, 45, 60, 90 min), adsorbent dosage (1, 3, 5, 7, 10) and Pb and Zn concentrations (10, 20, 40, 50, 60, 70, 80 and 100 mg/L) on removal efficiency of Zn, adsorption isotherms and kinetics were studied in constant temperature.

Results: Based on the findings, optimum conditions of Zn removal by natural zeolite, included pH, 7, adsorbent dose of 5g/L and contact time of 30 minutes. The metal removal was decreased along with metal concentration, but the absorption capacity was increased. Of the two studied models, the Langmuir isotherm was better fitted Freundlich for Zn ($R^2=0.98$). Also for Zn, the pseudo second order kinetics was consistent with results.

Conclusion: The results of current study indicated that natural clinoptilolite zeolite can be considered as an efficient and cost effective adsorbent for Zn removal from aqueous solutions.

Keywords: Natural Zeolite Clinoptilolite, Adsorption, Zn, Isotherm